

Tradițiile cultural-istorice ale identității comunitare a Clujului:

1. Tradiția urbanității

Repere:

- Vechimea primei întemeieri urbane locale (orașul antic Napoca) și racordarea – prin intermediul civilizației integratoare oferită de către Imperiului Roman – la sistemul de valori general european,
- Fundația urbană medievală *ex novo* – la începutul secolului XIV – ca parte a culturii orașenești central-europene, de factură germană,
- Perioada de maximă dezvoltare/înflorire a Clujului (secolele XV/XVI-XVII),
- Remodelarea barocă a orașului (secolul XVIII),
- Epoca industrială și 'modernizarea' (în principal, odată cu a doua jumătate a secolului XIX),
- Clujul interbelic,
- Clujul epocii comuniste,
- Evoluțiile orașului în istoria recentă – (re)confirmarea statutului Clujului ca fiind cel mai important centru urban al Transilvaniei și al doilea oraș ca mărime al României.

Clujul este singurul oraș din România cu o istorie și **o tradiție urbană de o asemenea anvergură și complexitate**: *Municipium Aelium Hadrianum Napocensis/Colonia Aurelia Napoca* → *Clus-Clusium-Klausenburg-Kolozsvár-Claudiopolis, Transilvaniae civitas Primaria/Metropolis Transilvaniae* → Cluj, 'Capitala' Ardealului.

În loc să postulăm o urbanitate milenară fictivă prin supralicitarea tradițiilor romane ale așezării (așa cum s-a întâmplat în anii '90 ai secolului XX, când am asistat la așa-numitul *război al ruinelor*), ar trebui **să conștientizăm și să valorizăm importanța ansamblului moștenirilor antice, medievale, pre-moderne și moderne** ca parte a unui patrimoniu cultural-istoric complex și variat, fundament pentru (re)configurarea unei conștiințe identitare asumate de către întreaga comunitate. În context, merită subliniată această trăsătură specifică – a unui oraș-palimpsest – unde **vechiul țesut urban roman este doar suprapus și nu dezvoltat organic(!) de către structurile citadine medievale și moderne**. "Descifrarea spațiului citadin vizibil astăzi" trebuie înțeleasă ca avându-și geneza în orașul secolelor XIV-XV, etapele istorice succesive ale

dezvoltării așezării conferind Clujului, pe de-o parte, trăsături regionale specifice, iar pe de alta, elemente comune modelelor urbane ale Europei Centrale.

2. Tradiția diversității culturale – multietnice și pluriconfesionale

Încă din primele secole ale funcționării orașului medieval, în cadrul așezării au conviețuit etnii diferite:

- Germani,
- Maghiari,
- Români,
- Țigani (Rromi),
- Evrei.

În paralel, Clujul a devenit, în timp, orașul întâlnirii și al coexistenței pentru numeroase confesiuni creștine tradiționale:

- Ortodoxie,
- Romano-Catholicism,
- Culte reformate tradiționale (Calvinism, Luteranism, Unitarianism/Antitrinitarianism – Clujul este unul dintre centrele mondiale ale confesiunii, în oraș avându-și rezidența singurul episcopat unitarian din lume),
- Greco-Catholicism,
- (și pentru) Religia Mozaică.

Ambientul Clujului a consacrat una dintre cele mai vechi tradiții istorice ale Europei în ceea ce privește pluralismul confesional și toleranța religioasă. În acest sens, sunt de menționat:

- rolul clujeanului Francisc David ca și (co)fondator al confesiunii unitariene,
- proclamarea libertății conștiinței și a egala îndreptățire a credințelor, respectiv asumarea toleranței religioase pentru toți locuitorii Transilvaniei, prin adoptarea Edictului de la Turda (1568),
- activitatea principelui Transilvaniei, clujeanul Ștefan Bocskai – recunoscută ca atare prin reprezentarea sa pe Monumentul Internațional al Reformei de la Geneva (alături de personalități precum Jean Calvin, John Knox, Oliver Cromwell etc.).

Menționarea celor patru centre episcopale?!...

Menționarea învățământul teologic?!... (aici sau la punctul 3)

3. Tradiția educativ-academică

Aceasta începe odată cu fondarea Colegiului Iezuit báthoryan (1581) – **prima academie de studii superioare înființată pe actualul teritoriu al României**, continuă cu inițiativele de organizare academică de pe parcursul secolelor următoare (XVII-XVIII), respectiv cu întemeierea universității moderne (1872), fiind desăvârșită de consacrarea Clujului ca unul dintre primele trei cele mai importante centre universitare actuale ale României.

Alături de dimensiunea economico-financiară a orașului, Clujul academic este unul tentant și stimulat, care atrage tineri din întreaga Transilvanie, dar și din afara ei. Prezența masivă a studenților (peste 100.000, la o populație de cca. 320.000 de locuitori) creează imaginea unui centru urban animat și alert, dinamic și creativ, căruia comunitățile academice locale – șase universități de stat și patru universități private, care cumulează o ofertă educațională extrem de variată, cu programe de predare în limbile română, maghiară, germană, engleză și franceză – îi conferă valoare și prestigiu, dincolo de sfera regională.

XXXXX

Aspecte strategice cheie:

Premisele esențiale pentru inițierea și derularea unor campanii de sensibilizare a conștiinței identitare a locuitorilor orașului înseamnă permanente demersuri privind investigarea și cunoașterea tradițiilor istorice și ale patrimoniului cultural local și regional, respectiv diseminarea constantă a rezultatelor obținute și educarea continuă a locuitorilor (copii, adulți, seniori), în scopul însușirii și asumării de către întreaga comunitate a reperelor și tradițiilor cultural-istorice ale Clujului. Acestea se constituie într-un fundament necesar și obligatoriu pentru succesul oricăror programe și proiecte identitar-comunitare de viitor, concepute prin **aportul tuturor, pentru uzul tuturor!**

Primele acțiuni concrete menite a consolida identitatea comunității orașului ar trebui să presupună dezbateri publice raționale – coordonate de către profesioniști în domeniu – cu privire la așa-zisele subiecte *tabu* privind specificul și tradițiile, simbolurile și imaginea de ansamblu a orașului: stema și numele orașului, numele (istorice ale) străzilor, clădirilor și ale spațiilor publice, raportarea la mobilierul urban cu valoare cultural-istorică.

Pentru succesul inițierii și implementării unor politici publice și strategii coerente și unitare referitoare la identitatea cultural-istorică locală/regională, istoria și arheologia urbană, managementul și valorificarea patrimoniului, turism cultural este necesară și obligatorie implicarea constantă a specialiștilor – istorici, istorici de artă și ai arhitecturii, arheologi, etnologi, arhiviști, profesioniști în turism cultural – în calitate de experți și consultanți ai autorităților administrative locale.

In acest sens propunem cinci domenii-cheie:

I. Investigarea și documentarea, repertorierea și managementul, conservarea-restaurarea și protejarea profesionistă, integrată și aplicată a Patrimoniului Cultural-Istoric al orașului și al împrejurimilor:

a) Patrimoniul cultural imobil (monumente, ansambluri și situri istorice și arheologice),

b) Patrimoniul cultural mobil (colecții publice/muzee și colecții private),

c) Patrimoniul cultural tehnic și industrial,

d) Patrimoniul cultural documentar (fonduri arhivistice, fonduri de carte/biblioteci),

e) Patrimoniul cultural imaterial.

Prin:

- Inițierea și derularea unor programe/proiecte unitare și coerente de investigații și documentare istorică și arheologică la nivelul tuturor categoriilor de monumente și situri de patrimoniu de pe raza Municipality, realizate sub coordonarea specialiștilor și experților,
- Crearea unor baze de date interoperabile pentru managementul, supravegherea și protecția resurselor de patrimoniu cultural-istoric local,
- Programe de conservare-restaurare a obiectivelor și resurselor de patrimoniu-cultural-istoric, coordonate de către colective interdisciplinare de specialiști și experți (arheologi, istorici, istorici de artă, arhitecți, ingineri),
- Politici publice coerente și concertate cu privire la recuperarea și valorificarea unor bunuri de patrimoniu cultural-istoric (spre exemplu, crearea unei rețele muzeale local-regionale, gestionarea sistemului de fortificații medievale ale orașului, proiect integrat pentru valorificarea sitului de patrimoniu al Citadelei austriace, program de documentare-gestionare-valorificare a resurselor de patrimoniu tehnic și industrial etc.),
- Proiecte de digitizare-valorificare a fondurilor documentare cu valoare cultural-istorică (fonduri de arhivă, fonduri de carte, fonduri grafice și fotografice, resurse cartografice) cu privire la Istoria Clujului și a împrejurimilor,
- Repertorierea și documentarea resurselor de patrimoniu imaterial locale și regionale (etnografie și folclor, artele spectacolului și cinematografie, legende și mituri urbane).

II. Investigarea și valorificarea din perspectivă socio-culturală a evoluțiilor cadrelor naturale – trecute, prezente și de perspectivă – ale Clujului. Identificarea rolului transformărilor mediului ambiant și a peisajului (relief, climă, regim hidrografic, floră și faună) în definirea specificului și tradițiilor așezării prin studii de Istorie a Peisajului/Ecoistorie, respectiv programe comunitare dedicate.

- Rețeaua hidrografică locală (Someș, Nadăș, Canalul Morii), izvoarele din jurul orașului, Băile Someșeni, zona Între Lacuri; Muzeul Apei,
- Parcurile, Grădina Botanică și spațiile verzi ale orașului, Pădurea Făget, Pădurea Hoia, Fânațele Clujului.

III. Diseminarea permanentă a specificului și tradițiilor cultural-istorice locale autentice spre comunitate (formal și informal):

- Inițierea de activități de comemorare și reflexie identitară locală. Prezentarea momentelor relevante ale devenirii istorice/construcției multiculturale urbane prin intermediul prelegerilor, conferințelor și dezbaterilor publice, a vizitelor la monumente istorice și la locurile memoriei publice, a organizării de expoziții tematice și ghidaje turistice cu specific cultural-istoric, a susținerii activităților de arheologie experimentală, reconstituire istorică și tradițional-etnografică,
- Susținerea unor programe de educație inițială, adresată elevilor din școlile orașului, organizate pe cicluri didactice (primar, gimnazial, liceal); cursuri postuniversitare de formare și perfecționare pentru profesorii de liceu din aria curriculară umanistă (istorie, științe sociale, turism cultural) cu tematici referitoare la istoria locală/regională, istoria urbană, patrimoniul cultural, tradiții interculturale; elaborarea de programe didactice și manuale tematice, includerea unor discipline opționale precum Istoria Clujului, Patrimoniul Cultural local/regional, Multiculturalism în Curriculum-ul școlar; pregătirea de materiale didactice inter-active aferente procesului didactic (grafice, hărți, statistici, produse multimedia etc.) și organizarea de întreceri și concursuri cu tematică istorică, de patrimoniu cultural și multiculturală,
- Educația continuă a adulților și seniorilor: prelegeri, conferințe și tururi ghidate tematice (trasee culturale, istorice, dedicate istoriei arhitecturii și a artei, precum și istoriei bisericilor tradiționale locale/regionale),
- Dezvoltarea unui concept unitar al politicilor publice cu privire la organizarea muzeelor Clujului – amenajarea unui muzeu al orașului, precum și a unui muzeu virtual interactiv; susținerea și promovarea organizării unor muzee tematice (publice și private), ale bisericilor tradiționale și a caselor memoriale; inițierea și susținerea unor programe expoziționale dedicate valorificării tradițiilor cultural-istorice ale orașului, integrate, coerente, variate și interactive, în cadrul muzeelor și a spațiilor expoziționale locale/regionale și itinerarea lor la nivel național și internațional,
- Prezervarea memoriei scrise a orașului (păstrată în arhive instituționale/municipale/provinciale și biblioteci) prin organizarea de expoziții tematice, inițierea de programe de digitizare a fondurilor documentare și, implicit, accesibilizarea lor pentru întreaga comunitate. Promovarea investigațiilor și studiilor dedicate istoriei familiei, a societăților și instituțiilor publice și private locale,
- ‘Poveștile orașului’/’Orașul povestit’ – Documentarea arhivei orale a Clujului: istorii, tradiții și povești, legende și mituri locale,

- Susținerea editării de sinteze istorice, manuale-ghiduri, albume dedicate publicului larg cu tematici privitoare la istoria și patrimoniul cultural al orașului.

IV. Gestionarea și valorizarea educativ-comunitară coerentă și unitară a resurselor cultural-istorice ale spațiului urban, exclusiv în baza consultanței și expertizei profesioniștilor în domeniu (istorici și arheologi, muzeografi și etnografi, arhitecți și designeri):

- Delimitarea, întreținerea și completarea reperelor și imaginii tradiționale, cultural-identitare a orașului: mobilier urban cu valoare cultural-istorică; inscripții și plăcuțe 'controversate'; stema orașului; steagul orașului; nume de străzi și piețe din centrul istoric (și nu numai!); repere-simbol și personalități (*brand-uri* cultural-istorice) ale orașului: Martin și Gheorghe, Toma din Cluj, Matia Corvin, Ștefan Bocskai, Francisc David, Caspar Helth/Gáspár Heltai, Donath/Sf. Donatus, împărăteasa-regină Elisabeta (Sisi), Janos Bolyai, Emil Racoviță, Carol Popp de Szatmári, Gheorghe Bariț, Iuliu Hossu, Lucian Blaga, Áron Márton etc.),
- Identificarea, recuperarea și promovarea culturii tradiționale urbane recente: cinematografe, cafenele, cartiere, parcuri și alte zone de agrement etc.,
- Asumarea și implementarea unor politici publice locale coerente, concertate și eficiente de reglementare și supraveghere a întreținerii, intervențiilor și viabilizării la ansamblurile, monumentele și siturile de patrimoniu de pe raza Municipality-ii,
- Dezvoltarea unor politici publice și parteneriate public-private de sensibilizare comunitară cu privire la asumarea identității cultural-istorice autentice a Clujului de către toți locuitorii orașului (permanenți și temporari). Derularea constantă a unor programe și proiecte de mecenat/suport material și voluntariat comunitar în relație cu moștenirea și resursele cultural-istorice locale și regionale,
- Eliminarea traficului și pietonalizarea centrului istoric al orașului. (De)marcarea și viabilizarea unor trasee cultural-istorice în oraș și împrejurimi,
- Eliminarea rețelelor de cabluri suspendate din centrul istoric al orașului,
- Amenajarea și personalizarea în funcție de specificul cultural-istoric autentic(!) a căilor de comunicație/porților de intrare în oraș: căi rutiere, gară și autogară, aeroport.

V. Identificarea, managementul și promovarea unor resurse autentice și specifice în domeniul turismului cultural local și regional:

- Identificarea și organizarea de evenimente comunitare (târguri, serbări, expoziții) derulate sub egida Municipality-ii, fundamentate pe tradiția și specificul cultural-istoric local/regional (zile istorice – romane, medievale, renascentiste, baroce; întreceri, concursuri între școli etc.),
- Documentarea, realizarea și implementarea de trasee cultural-istorice turistice integrate cu specific local/regional, sub coordonarea specialiștilor în domeniu (inclusiv

reconstituirea unor trasee-tururi virtuale/digitale): trasee cultural-istorice, ale peisajelor oraşului, culinare, religioase, academice etc.,

- Documentarea și realizarea de materiale de promovare cultural-turistică profesioniste, pe suporturi clasice și multimedia (albume și ghiduri tematice). Marketing și promovare în rândul comunității locale/regionale, la nivelul României și în străinătate,
- Consultanță, facilități și inițierea de parteneriate public-private pentru inițiativele locale de valorificare turistică a patrimoniului cultural-istoric: amenajarea unor magazine și standuri cu suveniruri autentice/tradiționale, dezvoltarea unei rețele de restaurante tradiționale, sprijin pentru activitatea trupelor de reconstituire istorică.

xxxxx

Care este percepția identitară a Clujului de astăzi?

- Este Clujul secolului XXI un oraș și o comunitate cu o identitate culturală clar conturată?
- Ce reprezintă Clujul pentru localnici?
- Care sunt evenimentele/fenomenele/personajele semnificative care marchează sau pe care le reține memoria colectivă?
- În ce măsură epocile istorice și experiențele relevate de către acestea, așa cum le (re)prezentăm noi, istoricii, se reflectă în conștiința și poveștile orașenilor despre trecut?

Pentru explorarea (și identificarea) pluralității/diversității memoriilor comunitare locale sunt necesare demersuri de specialitate care să urmărească:

- Realizarea unor cercetări de istorie orală pentru investigarea memoriei colective a orașului, care să identifice **experiențe și locuri ale memoriei** relevante pentru comunitate;
- Valorizarea spațiului urban actual, pe de-o parte, în funcție de moștenirea trecutului (care se concentrează, cu puține excepții, în zona centrală a orașului), iar pe de alta, în concordanță cu rezultatele oferite de noua perspectivă cultural-identitară (care include și zonele periferice, cu densitate mare de populație).

Propuneri de programme operationale

1. Redactarea unui Ghid Turistic Cultural al Clujului (eventual si al imprejurimilor)
2. Initierea unui proiect de (re)amenajare a unui Patinoar si a unui Pavilion de Patinaj prin revitalizarea (recreationala&istorica) a lacului din Parcul Central
- 3.Revitalizarea (restaurarea, conservarea si valorificarea publica&turistica) Turnului Cizmarilor
4. Revitalizarea (restaurarea, conservarea si valorificarea publica&turistica) Turnului Portii Mici din Ulica Sapunului/Tesatorilor/Pompierilor
5. Amenajarea unui Muzeu al Orasului
6. Revitalizarea (restaurarea, conservarea si valorificarea publica&turistica) Citadelei austriece si a Promenadei Elisabeta
7. Amenajarea si semnalizarea unor circuite pietonale traditional-istorice coerente si cursive
8. Revitalizarea (restaurarea, conservarea si valorificarea publica&turistica) Cimitirului Central
9. Activitate de lobby - coordonata de profesionisti ai domeniului - coerenta si sustinuta pentru revitalizarea muzeelor orasului